

нової клієнтурі і з розробкою нових продуктів. Особливу увагу при цьому приділяють зміцненню капітальної бази, для чого окремо розробляють комплексну стратегію бюджетування діяльності підприємства.

Стратегії розвитку властиві певні ризики, на запобігання негативного впливу яких, перш за все, варто звернути увагу при реалізації стратегії. До факторів негативного впливу належать: неадекватність зовнішнім умовам розвитку ринків; втрата контролю над ризиками; зниження показників ефективності діяльності (прибутковість на гривню активів і капіталу, продуктивність праці); можливість втрат через погіршення якості активів унаслідок швидкого зростання; надлишкове інвестування, його низька ефективність; неадекватність структури компанії потенційним масштабам; зниження керованості.

Стратегія стабілізації відповідає становищу більшості вітчизняних компаній, їх адаптаційній ідеології. Вона зосереджує зусилля на обмеженні ризиків, пов'язаних із розвитком, на поліпшенні роботи з партнерами. Найчастіше концепція моніторингу і діагностики діяльності підприємств харчової промисловості пов'язана з антикризовими заходами, коли виникають проблеми не тільки адаптації, а й виживання підприємства. Зазвичай у цих умовах здійснюється концентрація потенціалу підприємства, консолідація активів, припинення фінансування розвитку. Ризики, пов'язані з цією стратегією, зводяться переважно до можливості захоплення конкурентами, до втрати позицій на ринку, зменшення капіталу, відсутності інвестицій у технології, демотивації співробітників, зривам у відносинах із партнерами.

Висновки

Таким чином, результатом дослідження стратегії економічної стійкості підприємств у вигляді концепції моніторингу і діагностики підприємств харчової промисловості є процес удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування підприємства, застосування його економічного потенціалу, оптимізація поведінки підприємства на ринку, розробка і освоєння ефективних технологій і розвиток соціальної сфери. Система моніторингу і діагностики на підприємстві забезпечить неперервний розвиток та оперативне прийняття управлінських рішень з метою оптимального використання існуючих можливостей організації, об'єктивну оцінку сильних та слабких сторін підприємства, подолання проблемних ситуацій.

Список використаних джерел

1. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: [навч. посіб.] / [Т.Д. Костенко, Є.О. Підгора, В.С. Рижиков, та ін.]. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 100 с.
2. Шатунова Т.О. Методологічні основи діагностики стійкості функціонування підприємства / Т.О. Шатунова // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. – 2006. – №12 (106). – С. 203–206.
3. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: [підруч.] / З.Є. Шершньова. – К.: КНЕУ, 2008. – 699 с.
4. Сокиринська І.Г. Економічна діагностика та методи її реалізації / І. Г. Сокиринська // Проблеми економіки транспорту: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ, 2006. – С. 176–177.

О.А. БУЖИН,

д.в.н., професор, Черкаський інститут пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Алгоритм визначення показника рентабельності підрозділів цивільного захисту в залежності від коливання цін на засоби виробництва

У статті розглядається один із можливих варіантів оперативного визначення показника економічної ефективності продукції, платних робіт і послуг підрозділів та підприємств цивільного захисту в умовах ринкового ціноутворення.

Ключові слова: цивільний захист, підрозділи цивільного захисту, економічна ефективність, рентабельність, ціноутворення, платні роботи та послуги.

В статье рассматривается один из возможных вариантов оперативного определения показателя экономической эффективности продукции, платных работ и услуг подразделений и предприятий гражданской защиты в условиях рыночного ценообразования.

Ключевые слова: гражданская защита, подразделения гражданской защиты, экономическая эффективность, рентабельность, ценообразование, платные работы и услуги.

This paper deals with one of the possible options for the operational definition of economic efficiency of production, paid work and service departments and enterprises of civil protection in terms of market pricing.

Keywords: civil protection, civil defense units, economic efficiency, profitability; pricing; paid work and services.

Постановка проблеми. Матеріально-технічне та фінансове забезпечення діяльності підрозділів та служб цивільно-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

го захисту може проводитися за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, підприємств, установ, організацій, що створюють аварійно-рятувальні служби, коштів від надання додаткових платних послуг, а також добровільних пожертвувань юридичних і фізичних осіб, інших не заборонених законодавством джерел [1]. Перехід національного господарства в площину жорсткої конкурентної боротьби є об'єктивною необхідністю, що викликана переходом до ринкових умов господарювання. У зв'язку з цим постає питання оперативного визначення як фактичних, так і планових показників господарської та економічної діяльності підрозділів цивільного захисту, які займаються проведенням платних робіт та наданням платних послуг. Це, своєю чергою, дасть можливість, залежно від певного часового інтервалу і можливих ситуаційних варіантів контролювати ситуацію та приймати різного рівня оперативні господарські, організаційні, економічні, фінансові та управлінські рішення. Такий підхід дає також можливість своєчасно об'єктивно аналізувати, контролювати і планувати, через систему ціноутворення та витратного механізму, результативність та ефективність при виробництві продукції, виконанні робіт та наданню послуг. Без цього не імовірно забезпечення конкурентоспроможності продукції, робіт та послуг, отже і життєздатності відповідної виробничої одиниці системи цивільного захисту.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Вдосконалення оцінки обліку витрат дає можливість досягти максимально об'єктивного визначення фактичної собівартості продукції, яка могла б слугувати нормативною базою для планування виробничих витрат і забезпечувати достатню базу для їх аналізу і дійового контролю [2]. У попередній статті нами було запропоновано один із підходів оперативного визначення показника собівартості платних робіт і послуг підрозділів цивільного захисту в умовах ринкового ціноутворення [3], що може бути відправною точкою для оперативного визначення економічної ефективності при виконанні робіт та наданню послуг у процесі аналізу та різних видах планування.

Мета статті. Розробити один із можливих варіантів оперативного визначення показника економічної ефективності продукції, платних робіт і послуг підрозділів цивільного захисту в умовах ринкового ціноутворення.

Виклад основного матеріалу. Цивільний захист – це система організаційних, інженерно-технічних, санітарно-гігієнічних, проти епідеміологічних та інших заходів, які здійснюються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підпорядкованими їм силами і засобами, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності, добровільними рятувальними формуваннями, що забезпечують виконання цих заходів з метою запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, які загрожують життю та здоров'ю людей, завдають матеріальних збитків у мирний час і в особливий період [4, с. 19]. Підрозділи цивільного за-

хисту в залежності від форм фінансування мають певний рівень конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність продукції робіт та послуг та їх ефективність є визначальною умовою з забезпечення життєздатності підрозділів та підприємств незалежно від виду економічної діяльності. Щодо удосконалення системи управління у підрозділах та підприємствах цивільного захисту основним джерелом фінансування яких є власний бюджет, що формується за рахунок проведення платних робіт та надання платних послуг, важливим є своєчасне визначення показника їхньої економічної ефективності в залежності від цінової кон'юнктури ринку. Економічну доцільність виробництва продукції, робіт та послуг у всіх видах економічної діяльності оцінюють за економічною результативністю та економічною ефективністю – рентабельністю. Прибуток як результат економічної діяльності показує абсолютну результативність при виробництві продукції, проведенні робіт чи наданні послуг. У даному випадку використані при цьому ресурси нівелюються. Для визначення економічної ефективності застосовують відносний показник, що характеризує обсяг прибутку, вираженого у грошових одиницях, отриманого в перерахунку на кожен грошову одиницю, вкладену у виробництво. Аналогом, що більше застосовується у системі економічного аналізу, є рентабельність, і позначається вона у відсотках. Залежно від аналітичних цілей можна виділити такі показники оцінки економічної ефективності діяльності підприємства через призму рентабельності:

- загальний рівень рентабельності підрозділу, підприємства;
- рентабельність виробничих фондів;
- рентабельність активів;
- рентабельність власного капіталу;
- рентабельність продукції, робіт і послуг за видами економічної діяльності;
- рентабельність певного виду продукції, робіт і послуг.

Показник загального рівня рентабельності вказує на загально-виробничу ефективність діяльності підрозділу, підприємства, галузі на різних регіональних рівнях, на рівні країни. Він визначається відношенням балансового прибутку до суми вартості витрат, витрачених на виробництво та реалізацію продукції, робіт і послуг. Цей показник свідчить, наскільки ефективно використовуються ресурси підрозділу, підприємства.

Показник рентабельності виробничих фондів вказує на ефективність використання основних виробничих фондів.

Рентабельність активів є характеристикою рівня ефективного використання різних категорій активів підприємства. Всі можливі показники оцінки економічної ефективності діяльності виробника продукції, робіт і послуг залежать від економічної результативності товарної продукції, витрат виробництва, маси основних виробничих фондів і нормованих оборотних засобів. Основою виробничої діяльності є планування – сфера діяльності, що об'єднує всі структурні підрозділи підприємства загальною метою, надає всім процесам загальної госпо-

дарської, виробничої, технологічної, економічної та фінансової спрямованості і координації. Дає можливість найбільш повно й ефективно використовувати наявні ресурси. Підприємство має всі можливості самостійно здійснювати весь комплекс планового процесу, розробляти й реалізовувати виробничі програми, визначати шляхи розвитку виробництва, мотивації праці. Для цього йому необхідно виходячи з технологічних особливостей розробляти характерні для його виробництва організаційну структуру систему управління, схеми різного рівня обліку, аналізу, контролю та прийняття на різних структурних рівнях управлінських рішень.

На ефективність має безпосередній вплив архітектура витратного механізму – собівартість і ціна. Ціна формується на основі попиту та пропозиції. При цьому собівартість є структурною складовою ціни продукції, робіт і послуг для всіх видів економічної діяльності, що має безпосередній вплив як на економічну ефективність, так і на конкурентоспроможність підрозділів, підприємств, галузей і видів економічної діяльності на різних регіональних рівнях. Чим об'єктивніше і оперативніше проведено аналіз фактичного стану та можливих змін економічної ефективності і самої собівартості продукції, робіт і послуг, тим більше можливостей щодо прийняття відповідних рішень з підтримки необхідного рівня конкурентоспроможності та забезпечення економічної і фінансової життєздатності підрозділів та підприємств. Ми вважаємо важливим питання своєчасного визначення можливих змін рівня показників, економічної ефективності та інших похідних від них виходячи з певного набору економічних показників господарської діяльності базового і планового періодів при відповідних змінах цін на ринку.

З метою визначення зміни рівня ефективності – рентабельності продукції, робіт та послуг – у залежності від змін вартості виробничих витрат та змін реалізаційних цін на продукцію, роботи та послуги підрозділів цивільної безпеки ми пропонуємо розроблені нами формули 1 і 7:

$$P_p = \frac{P_{\sigma} \cdot K_u}{K_{\sigma}} \cdot K_n, \quad (1)$$

де P_p – рентабельність одиниці певного виду продукції, робіт або послуг – розрахункова;

P_{σ} – рентабельність одиниці певного виду продукції, робіт або послуг – базова;

K_u – коефіцієнт зміни ціни реалізаційної одиниці певного виду продукції, робіт або послуг, формула – 2;

$$K_u = \frac{Ц_p}{Ц_{\sigma}}, \quad (2)$$

де $Ц_p$ – ціна реалізаційна одиниці певного виду продукції, робіт або послуг – розрахункова;

$Ц_{\sigma}$ – ціна реалізаційна одиниці певного виду продукції, робіт або послуг – базова;

K_{σ} – коефіцієнт зміни вартості витрат на виробництво одиниці певного виду продукції, робіт або послуг, формула – 3:

$$K_{\sigma} = \frac{B_p}{B_{\sigma}}, \quad (3)$$

де B_p – вартість витрат на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг розрахункова – формула 4:

$$B_p = \frac{(B_{po} \cdot Ч_{po}) + (B_{pz} \cdot Ч_{pz}) + (B_{pe} \cdot Ч_{pe}) + (B_{pa} \cdot Ч_{pa}) + (B_{pm} \cdot Ч_{pm}) + (B_{pi} \cdot Ч_{pi})}{100}, \quad (4)$$

де B_{po} – вартість оборотних засобів на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг – розрахункова;

$Ч_{po}$ – частка вартості оборотних засобів у структурі собівартості одиниці продукції, робіт або послуг – у відсотках, розрахункова;

B_{pz} – витрати на заробітну плату з нарахуваннями на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг – розрахункові;

$Ч_{pz}$ – частка витрат на заробітну плату з нарахуваннями у структурі собівартості одиниці продукції, робіт або послуг у відсотках, розрахункова;

B_{pe} – вартість електроенергії на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг – розрахункова;

$Ч_{pe}$ – частка вартості електроенергії у структурі собівартості одиниці продукції, робіт або послуг у відсотках, розрахункова;

B_{pa} – відрахування амортизаційні на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг – розрахункові;

$Ч_{pa}$ – частка відрахувань амортизаційних у структурі собівартості одиниці продукції, робіт або послуг у відсотках, розрахункова;

B_{pm} – вартість транспортних робіт на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг – розрахункова;

$Ч_{pm}$ – частка вартості транспортних робіт у структурі собівартості одиниці продукції, робіт або послуг у відсотках, розрахункова;

B_{pi} – вартість інших витрат на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг – розрахункова;

$Ч_{pi}$ – частка вартості інших витрат у структурі собівартості одиниці продукції, робіт або послуг у відсотках, розрахункова;

100 – сума всіх витрат на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг у відсотках;

B_{σ} – вартість витрат на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг, базовий період – формула 5:

$$B_{\sigma} = \frac{(B_{\sigma o} \cdot Ч_{\sigma o}) + (B_{\sigma z} \cdot Ч_{\sigma z}) + (B_{\sigma e} \cdot Ч_{\sigma e}) + (B_{\sigma a} \cdot Ч_{\sigma a}) + (B_{\sigma m} \cdot Ч_{\sigma m}) + (B_{\sigma i} \cdot Ч_{\sigma i})}{100}, \quad (5)$$

де $B_{\sigma o}$ – вартість оборотних засобів на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг – базова;

$Ч_{\sigma o}$ – частка вартості оборотних засобів (кормів) у структурі собівартості одиниці продукції, робіт або послуг у відсотках, базова;

$B_{\sigma z}$ – витрати на заробітну плату з нарахуваннями на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг – базові;

$Ч_{\sigma z}$ – частка витрат на заробітну плату з нарахуваннями у структурі собівартості одиниці продукції, робіт або послуг у відсотках, базова;

V_{oe} – вартість електроенергії на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг – базова;

$Ч_{oe}$ – частка вартості електроенергії у структурі собівартості одиниці продукції, робіт або послуг у відсотках, базова;

V_{oa} – відрахування амортизаційні на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг – базова;

$Ч_{oa}$ – частка відрахувань амортизаційних у структурі собівартості одиниці продукції, робіт або послуг у відсотках, базова;

V_{om} – вартість транспортних робіт на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг – базова;

$Ч_{om}$ – частка вартості транспортних робіт у структурі собівартості одиниці продукції, робіт або послуг у відсотках, базова;

V_{oi} – вартість інших витрат на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг – базова;

$Ч_{oi}$ – частка вартості інших витрат у структурі собівартості одиниці продукції, робіт або послуг у відсотках, базова;

100 – сума всіх витрат на виробництво одиниці продукції, робіт або послуг у відсотках;

K_n – коефіцієнт зміни продуктивності – формула 6:

$$K_n = \frac{\Pi_p}{\Pi_o}, \quad (6)$$

де Π_p – продуктивність, розрахункова;

Π_o – продуктивність, базова.

Формула для проведення розрахунків із визначення зміни рівня рентабельності на певні види продукції, проведення робіт та надання послуг залежно від коливання вартості виробничих витрат та змін реалізаційних цін в умовах змінного ринку може мати такий узагальнений формат – 7:

$$P_p = \frac{P_o \cdot \frac{C_p}{C_o} \cdot \frac{\Pi_p}{\Pi_o}}{\frac{B_p}{B_o}}, \quad (7)$$

де P_p – рентабельність одиниці певного виду продукції, робіт та послуг – розрахункова;

P_o – рентабельність одиниці певного виду продукції, робіт та послуг – базова;

C_p – ціна реалізаційна одиниці певного виду продукції, робіт та послуг – розрахункова;

C_o – ціна реалізаційна одиниці певного виду продукції, робіт та послуг – базова;

Π_p – продуктивність, – розрахункова;

Π_o – продуктивність – базова;

B_p – вартість витрат на виробництво одиниці продукції, робіт та послуг – розрахункова;

B_o – вартість витрат на виробництво одиниці певного виду продукції, робіт та послуг – базовий період.

Висновки

Визначення та розрахунок показника економічної ефективності – рентабельності продукції, платних робіт і послуг в умовах ринкового ціноутворення дасть можливість своєчасно приймати оптимальні технологічні, економічні, фінансові та управлінські рішення як у питаннях господарської діяльності, так і в ціновій політиці підрозділів та підприємств цивільного захисту. Одночасно з цим даний підхід може слугувати і підґрунтям для аналізу, планування та контролю за ціноутворенням.

Запропонований варіант визначення показника ефективності – рентабельності може мати й інші варіанти розрахунку в залежності від технологічно-господарських та організаційних особливостей ведення виробничої діяльності підприємств та підрозділів цивільного захисту. І може також застосовуватися і в інших галузях та видах економічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Кодекс цивільного захисту України / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, №34–35, ст. 458.
2. Ластовецький В. Облік і контроль технологічної собівартості / В. Ластовецький // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – №5. – С. 17–19.
3. Бужин О.А. Моніторинг показника собівартості платних робіт і послуг підрозділів цивільного захисту в умовах ринкового ціноутворення / О.А. Бужин // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. / Наук. ред. Манцуров. – Вип. 12 (151). – К., 2013. – С. 106–109.
4. Стабляк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник. – 2-ге вид., переробл. – К.: Знання, 2010. – 487 с.

Т.П. КАЛЬНА–ДУБІНЮК,
д.е.н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Сучасний стан розвитку екстеншн сервісу в світі та його перспективи в Україні

Розглядається одне у актуальних питань – розвиток екстеншн сервісу, або, як його називають в Україні, сільсько-господарської дорадчої діяльності. Зроблений аналіз розвитку екстеншн сервісу в різних країнах світу та розкриті його перспективи в Україні з наголосом на необхідність

державної підтримки для його успішного розвитку, поданий концептуальний підхід до розвитку екстеншн сервісу на основі організації електронної системи е-Екстеншн.

Ключові слова: екстеншн сервіс, дорадництво, е-Екстеншн, концептуальний підхід, сертифікація дорадників.